УДК 316.4:338.2 https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-52-90-97

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЛОГІЇ[1]

Варналій З. С.

Актуальність теми дослідження. *Внутрішні і зовнішні загрози, глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність розв'язання важливої науково-прикладної проблеми забезпечення національної безпеки України. Важливою складовою національної безпеки є соціальна безпека, а саме – соціальна безпека людини. Новим надвеликим викликом для національної, зокрема, соціальної безпеки України стала військова агресія Російської Федерації проти України, відкрита війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року. Російське вторгнення в Україну є частиною російсько-української війни, розв'язаної Росією 2014 року. В умовах військової агресії відбувається посилення ролі і значення подальшого розвитку знань про безпеку в широкому розумінні. З накопиченням знань безпекознавство перетворюється на науку – безпекологію. Зазначена тема є актуальною також в контексті подальшого розвитку економічної безпекології, спрямованої на необхідність розв'язання окремих проблемних питань щодо соціальних аспектів економічної безпеки України в умовах військової агресії.*

Постановка проблеми. *З огляду на актуальність та необхідність комплексного дослідження питання зміцнення соціальної безпеки людини, особливо в умовах сучасної війни, а також концептуального визначення механізмів (інструментів) її забезпечення потребують наукової розвідки соціальної безпеки людини як об'єкта дослідження економічної безпекології.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Дослідженням проблем економічної безпекології присвятили свої праці такі науковці, як: О. І. Барановський [1], Т. Г. Васильців [6], О. С. Власюк [7], З. Б. Живко [9], Г. В. Козаченко [11], Д. В. Нікитенко [14], С. В. Онищенко [17], С. І. Пирожков [18] та інші. Питання соціальної безпеки України, у тому числі соціальної безпеки людини, активно досліджують З. І. Галушка [5], В. А. Гошовська [8], О. А. Грішнова [20, 21], О. І. Іляш [10], В. І. Куценко [12], О. М. Ляшенко [13], О. Ф. Новікова [15], В. О. Онищенко [16], О. Г. Сидорчук [20], В. П. Удовиченко [12], Ю. М. Харазішвілі [21, 22] та інші. Результати власних наукових досліджень проблеми соціальної безпеки наведені в [2-5].*

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. *Незважаючи на певні напрацювання у вирішенні зазначених питань, на актуальність та необхідність якнайшвидшого їх вивчення та вирішення, питання соціальної безпеки України, зокрема соціальної безпеки людини, до цього часу не стали самостійним та повноцінним об'єктом досліджень й розглядалися здебільшого фрагментарно, що, актуалізує тему дослідження та є (має бути) об'єктом дослідження економічної безпекології.*

Постановка завдання, мети дослідження. *Предметом дослідження статті є теоретико-методологічні та методичні аспекти соціальної складової економічної безпеки. Метою роботи є розкриття сутності та обґрунтування теоретичних засад соціальної безпеки людини в системі економічної безпекології.*

Метод та методологія проведення дослідження. *У процесі проведення дослідження використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, використовувалися наукові методи дослідження: діалектичний – для обґрунтування дефініційного апарату та змісту теоретичних положень; абстрактно-логічний – для визначення сутності економічної безпекології; гіпотетично-дедуктивний – для побудови основних робочих гіпотез; системно-структурний аналізу і синтезу – для виявлення багаторівневого складу соціальної безпеки та розкриття ролі та місця соціальної безпеки людини як об'єкта дослідження економічної безпекології.*

Галузь застосування результатів*. Отримані у статті висновки й результати доцільно використовувати в науковій діяльності та у подальшому дослідженні актуальних проблем соціальної безпеки людини, в навчально-науковому процесі закладів вищої освіти при підготовці фахівців за спеціальністю 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою», в сфері забезпечення соціальної складової економічної безпеки держави, зокрема, соціальної безпеки людини.*

Висновки. *Визначено та розкрито роль та місце соціальної безпеки в системі національної безпеки в глобалізацій них загрозах, зокрема, в умовах військової агресії. Дано авторське визначення економічної безпекології як науки, яка вивчає закономірності ефективного забезпечення безпеки економічних систем, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз економічним інтересам відповідних суб'єктів. Визначено соціальну безпеку людини як ступінь (рівень) захищеності життєво важливих соціально-економічних інтересів людини (особи), її прав, свобод та цінностей від внутрішніх та зовнішніх, реальних та потенційних загроз.*

Ключові слова*: безпека, безпекологія, національна безпека, економічна безпека, економічна безпекологія, загрози, військова агресія, соціальна безпека, соціальна безпека людини.*

[1] Статтю підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальної безпеки людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

 © **Варналій З. С., 2022**

СОЦИАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ЧЕЛОВЕКА КАК ОБЪЕКТ ИССЛЕДОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗПЕКОЛОГИИ

Варналий З. С.

Ключевые слова: *безопасность, безпекология, национальная безопасность, экономическая безопасность, экономическая безпекология, угрозы, военная агрессия, социальная безопасность, социальная безопасность человека.*

SOCIAL SECURITY OF HUMANS AS A RESEARCH OBJECT OF THE SCIENCE OF ECONOMIC SECURITY

Varnalii Zakharii

Relevance of the research topic*. Internal and external threats, globalization processes necessitate the solution of an important scientific and applied problem of ensuring the national security of Ukraine. An important component of national security is social security, namely human security. The military aggression of the Russian Federation against Ukraine, the open war that began on February 24, 2022, became a new great challenge for the national, in particular, social security of Ukraine. The Russian invasion of Ukraine is part of the Russian-Ukrainian war waged by Russia in 2014. In the context of military aggression, the role and importance of further development of security knowledge in the broadest sense is growing. With the accumulation of knowledge, security science becomes a science - security science. This topic is also relevant in the context of further development of economic security, aimed at the need to address certain issues related to the social aspects of economic security of Ukraine in the face of military aggression.*

Formulation of the problem*. Given the relevance and need for a comprehensive study of strengthening social security, especially in modern warfare, as well as the conceptual definition of mechanisms (tools) to ensure its need to study human social security as an object of study of economic security.*

Analysis of recent research and publications. *Such scientists as: O. I. Baranovsky [1], T. G. Vasyltsiv [6], O. S. Vlasyuk [7], Z. B. Zhivko [9], G. V. Kozachenko [11], D. V. Nikitenko [14], S.V. Onishchenko [17], S.I. Pirozhkov [18] and others. Issues of social security of Ukraine, including human social security, are actively explored by Z. I. Galushka [5], V. A. Goshovska [8], O. A. Grishnova [20, 21], O. I. Ilyash [10], V. I. Kutsenko [12], O. M. Lyashenko [13], O. F. Novikova [15], V. O. Onishchenko [16], O. G. Sidorchuk [20], V. P. Udovichenko [12], Yu. M. Kharazishvili [21, 22] and others. The results of our own research on the problem of social security are given in [2-5].*

Selection of unexplored parts of the general problem. *Despite some developments in addressing these issues, the urgency and need to study and resolve them as soon as possible, issues of social security of Ukraine, in particular social security, have not yet become an independent and full object of research and considered mostly in fragments. research and is (should be) the object of research in economic security.*

Problem setting, research goals*. The subject of research of the article is the theoretical and methodological and methodological aspects of the social component of economic security. The aim of the work is to reveal the essence and substantiate the theoretical foundations of human social security as an object of study of economic security.*

Method and methodology of the study. *In the process of research, both general and special methods of scientific knowledge were used. In particular, scientific research methods were used: dialectical – to substantiate the definition apparatus and the content of theoretical positions; abstract-logical – to determine the essence of economic security; hypothetical-deductive – to build basic working hypotheses; system-structural analysis and synthesis – to identify the multilevel composition of social security and to reveal the role and place of human social security as an object of study of economic security.*

Field of application of results. *The conclusions and results obtained in the article should be used in scientific activities and further research of current issues of human social security, in the educational and scientific process of higher education institutions in training specialists in specialty 8.18010014 «Management of financial and economic security» in the social component of economic security states, in particular, human social security.*

Conclusions. *The role and place of social security in the system of national security in globalization threats, in particular, in the conditions of military aggression, is defined and revealed. The author's definition of economic security as a science that studies the laws of effective security of economic systems, timely detection, prevention and neutralization of real and potential, internal and external threats to the economic interests of relevant actors. Human social security is defined as the degree (level) of protection of vital socio-economic interests of man (person), his rights, freedoms and values from internal and external, real and potential threats.*

Key words: *security, security, national security, economic security, economic security, threats, military aggression, social security, human social security.*

JEL Classification: *H56, O10*

Актуальність теми дослідження. Внутрішні і зовнішні загрози, глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність розв'язання важливої науково-прикладної проблеми забезпечення національної безпеки України. Важливою складовою національної безпеки є соціальна безпека, а саме – соціальна безпека людини. Новим надвеликим викликом для національної, зокрема, соціальної безпеки України стала військова агресія Російської Федерації проти України, відкрита війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року. Російське вторгнення в Україну є частиною російсько-української війни, розв'язаної Росією 2014 року. В умовах військової агресії відбувається

посилення ролі і значення подальшого розвитку знань про безпеку в широкому розумінні. З накопиченням знань безпекознавство перетворюється на науку – безпекологію. Зазначена тема є актуальною також в контексті подальшого розвитку економічної безпекології, спрямованої на необхідність розв'язання окремих проблемних питань щодо соціальних аспектів економічної безпеки України в умовах військової агресії.

Постановка проблеми. З огляду на актуальність та необхідність комплексного дослідження питання зміцнення соціальної безпеки людини, особливо в умовах сучасної війни, а також концептуального визначення механізмів (інструментів) її забезпечення потребують наукової розвідки соціальної безпеки людини як об'єкта дослідження економічної безпекології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем економічної безпекології присвятили свої праці такі науковці, як: О. І. Барановський [1], Т. Г. Васильців [6], О. С. Власюк [7], З. Б. Живко [9], Г. В. Козаченко [11], Д. В. Нікитенко [14], С. В. Онищенко [17], С. І. Пирожков [18] та інші. Питання соціальної безпеки України, у тому числі соціальної безпеки людини, активно досліджують З. І. Галушка [5], В. А. Гошовська [8], О. А. Грішнова [20, 21], О. І. Іляш [10], В. І. Куценко [12], О. М. Ляшенко [13], О. Ф. Новікова [15], В. О. Онищенко [16], О. Г. Сидорчук [20], В. П. Удовиченко [12], Ю. М. Харазішвілі [21, 22] та інші. Результати власних наукових досліджень проблеми соціальної безпеки наведені в [2-5].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на певні напрацювання у вирішенні зазначених питань, на актуальність та необхідність якнайшвидшого їх вивчення та вирішення, питання соціальної безпеки України, зокрема соціальної безпеки людини, до цього часу не стали самостійним та повноцінним об'єктом досліджень й розглядалися здебільшого фрагментарно, що, актуалізує тему дослідження та є (має бути) об'єктом дослідження економічної безпекології.

Постановка завдання, мети дослідження. Предметом дослідження статті є теоретико-методологічні та методичні аспекти соціальної складової економічної безпеки. Метою роботи є розкриття сутності та обґрунтування теоретичних засад соціальної безпеки людини в системі економічної безпекології.

Викладення основного матеріалу. Безпекологія, як будь-яка наука потребує чітких теоретико-методологічних (наукових) підходів, а саме конкретизації об'єкта і предмету дослідження, структури та чіткішого визначення понятійно-категоріального апарату, пріоритетності забезпечення тощо. За побудовою безпекологія є вченням, комплексом взаємопов'язаних ідей, внутрішньо диференційованою, але цілісною системою знань, у якій одні елементи залежать від інших, а початковий базис становить сукупність тверджень, понять і категорій, визначених за певними методологічними принципами та правилами. Безпекологія постає формою синтетичного знання, у межах якої окремі поняття, гіпотези та закони безпекознавства втрачають колишню автономність і стають елементами цілісної системи [11].

Таким чином, безпекологія – це наука, яка вивчає закономірності ефективного забезпечення безпеки у соціальних, біологічних, технічних та інших системах, котрі реалізуються за допомогою відповідних відносин у сфері безпеки. В залежності від сфери безпеки, безпекологія як наука має теж свої види (різновиди). Мова йде про безпекологію в політичній, військовій, екологічній, інформаційній, економічній та інших сферах. Тобто, необхідно в безпекології виділяти окремо: політичну безпекологію, військову безпекологію, екологічну безпекологію, економічну безпекологію тощо.

Економічна безпекологія, на нашу думку, це наука, яка вивчає закономірності ефективного забезпечення безпеки економічних систем, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз економічним інтересам відповідних суб'єктів [2].

Теорія економічної безпекології як і будь-якої науки ґрунтується на її категоріях. Основними категоріями економічної безпекології є: небезпека, безпека, загроза, виклик, ризик. Так, небезпека – це об'єктивна можливість негативного впливу на певне явище, систему, механізм, соціальний організм, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану тощо. Безпека – це ступінь (рівень) захищеності від негативного впливу внутрішніх та (або) зовнішніх чинників. Під загрозою слід розуміти конкретну та безпосередню форму небезпеки або сукупність негативних чинників чи умов. Виклик – це вимога, спонукання до будь-яких дій, відносин (вчинення вимушених дій), а ризик – це усвідомлена можливість небезпеки, можливість збитків або неуспіху в якісь справі.

Фундаментальною категорією економічної безпекології є категорія «економічна безпека», що розглядається стосовно будь-якого суб'єкта – держави, регіону, підприємства, особи чи процесу тощо.

Водночас, слід зазначити, що на сучасному етапі ситуація ускладнюється передусім відсутністю єдиного методологічного підходу до проблематики економічної безпекології. Все це вимагає від науковців додаткових досліджень цієї проблематики, особливо щодо визначення понять (категорій) та структурування національної безпеки, яка є складним, полісистемним явищем. Зокрема, йдеться про те, що національна безпека має складові (структуру), які, у свою чергу, теж містять свої складові, а ті – теж тощо. Саме це і свідчить про полісистемність національної безпеки, коли є системи вищого і нижчого рівнів (рангів). Водночас слід зазначити, що підсистема національної безпеки, до якої належить і економічна безпека, є «надсистемою» для наступного рівня складових безпек, а підсистеми третього рівня виступають «надсистемою» для четвертого рівня складових тощо.

Однієї з пріоритетних складових економічної безпеки, особливо в умовах військової агресії, є соціальна безпека, яка є підсистемою третього рівня національної безпеки та має свої складові, які вже є складовими четвертого рівня національної безпеки (рис. 1).

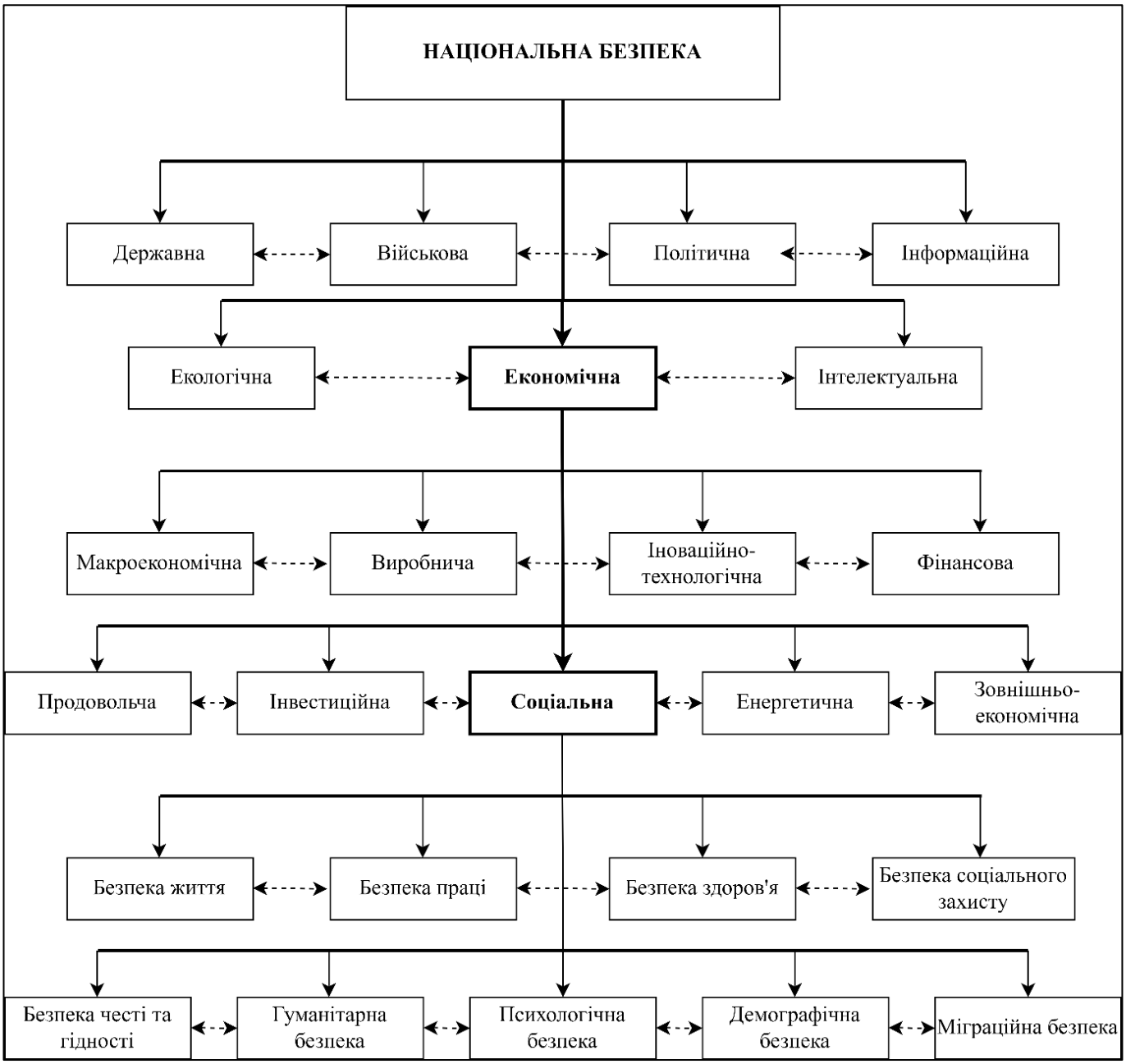

Рисунок 1. Національна безпека (за видами і сферами) та місце в ній соціальної безпеки
Джерело: авторська розробка

Основними складовими соціальної безпеки, на нашу думку, є: безпека життя; безпека праці; безпека здоров'я; безпека соціального захисту; безпека честі і гідності; гуманітарна безпека; психологічна безпека; демографічна безпека; міграційна безпека (рис. 1). Всі ці складові соціальної безпеки тісно взаємопов'язані між собою, маючи певну автономність, складають цілісну систему соціальної складової економічної безпеки.

Соціальну складову економічної безпеки вітчизняні науковці у більшості випадках розглядають як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи та суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз [8]. Відомі українські вчені Ю. М. Харазішвілі та О. А. Грішнова під соціальною безпекою розуміють «стан соціальної сфери, за якого забезпечуються висока якість життя населення (матеріальний рівень і соціальні складові), захищеність основних життєво важливих відновлювальних процесів (незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз), можливість здобуття якісної освіти та відсутність загроз здоров'ю та життю людини» [21, с. 158].

В умовах військової агресії, глобалізаційних загроз розв'язання соціальних проблем стає ще більш важливим та актуальним. Особливу загрозу в Україні несе війна, яка істотно позначається на стані національної безпеки України, зокрема, соціальної безпеки людини. Її негативні наслідки мають як прямий, так і опосередкований характер, що є реальною соціальною загрозою. Вплив військової агресії на соціальну безпеку людини потребує обґрунтування нових більш ефективних механізмів та інструментів її зміцнення. Враховуючи вплив полісистемних глобальних, національних [18], регіональних проблем [16] на забезпечення

соціальної безпеки, вітчизняні науковці визначають соціальну безпеку як процес захищеності відповідних об'єктів від цих загроз.

Полісистемність поняття соціальної безпеки свідчить про збалансованість існування людини в політичній, економічній, психологічній, культурній, інформаційній, демографічній, екологічній та інших сферах суспільного життя. Аналіз та оцінка стану соціальної безпеки має бути систематичною, комплексною, оцінюючи: стан добробуту та рівня життя; стабільність соціальних взаємин та організаційної структури; рівень культури суспільства; наявність умов запобігання і розв'язання соціальних конфліктів; процеси десоціалізації суспільства тощо [4].

Соціальна безпека має розглядатися в контексті її багаторівневої системи під кутом зору економічного рівня, а саме: нано-, мікро-, мезо-, макро- та мегарівня. Тому ми пропонуємо таку багаторівневу систему соціальної безпеки: соціальна безпека людини (нанорівень); соціальна безпека суб'єкта господарювання (мікрорівень); соціальна безпека регіону (мезорівень); соціальна безпека держави (макрорівень); глобальна соціальна безпека (мегарівень) (рис. 2).

Рівень безпеки	Зміст (сутність) безпеки	Функціональні складники безпеки
Соціальна безпека людини (нанорівень)	Ступінь (рівень) захищеності життєво важливих соціально-економічних інтересів людини (особи), її прав, свобод та цінностей від внутрішніх та зовнішніх, реальних та потенційних загроз	- Безпека життєдіяльності; - Безпека реалізації загальносоціальних цінностей; - Безпека гідного рівня життя; - Безпека соціального середовища; - Психологічна та психічна безпека; - Самозахист; - Самозбереження; - Саморозвиток тощо.
Соціальна безпека суб'єкта господарювання (мікрорівень)	Рівень захисту соціально-економічних інтересів суб'єкта господарювання та запобігання внутрішнім і зовнішнім, реальним і потенційним загрозам	- Безпека трудового потенціалу; - Соціальна відповідальність; - Розвиток соціальної інфраструктури; - Наближення рівня оплати праці до європейських стандартів; - Залучення працівників до корпоративного управління тощо.
Соціальна безпека регіону (мезорівень)	Ступінь захищеності соціально-економічних інтересів регіону від негативних внутрішніх та зовнішніх, реальних та потенційних загроз	- Безпека збалансованого соціального розвитку регіону; - Безпека соціальної сфери регіону; - Безпека ринку праці населення регіону; - Міграційна безпека в регіоні тощо.
Соціальна безпека держави (макрорівень)	Захищеність соціально-економічних інтересів людини і громадянина, суспільства й держави від ендогенних та екзогенних, реальних та потенційних загроз, за якої забезпечується сталий розвиток країни	- Безпека соціальної та гуманітарної сфери; - Безпека трудоресурсного потенціалу; - Безпека ринку праці країни; - Соціальне партнерство; - Соціальна солідарність усіх верств населення; - Система соціального захисту людей, їх прав і свобод тощо.
Глобальна соціальна безпека (мегарівень)	Система міждержавних та субрегіональних, міжнаціональних та наднаціональних механізмів глобалізаційного регулювання механізмів захисту світу від негативних загроз	- Безпека життя людей на планеті; - Безпека навколишнього середовища; - Міграційна безпека; - Подолання бідності та голоду; - Захист прав та свобод людини; - Розв'язання мирним шляхом міжнародних, міждержавних конфліктів тощо.

Рисунок 2. Багаторівнева система соціальної безпеки
**Джерело: авторська розробка з використанням [10]*

На наше глибоке переконання рівні соціальної безпеки, як і інших складових треба розпочинати з нанорівня – з людини. В Стратегії національної безпеки України, ухваленої 14 вересня 2020 року і яка має назву «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ», визначено, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і

безпека – найвища соціальна цінність в Україні» [19]. Тут важко також не погодитися з Ю. М. Харазішвілі та О. А. Грішновою, що людина з її нагальними потребами, інтересами, цінностями, є основною рушійною силою, метою і критерієм усього економічного розвитку, успіху економічних і соціальних реформ [22].

Соціальна безпека людини (нанорівень), на нашу думку, це ступінь (рівень) захищеності життєво важливих соціально-економічних інтересів людини (особи), її прав, свобод та цінностей від внутрішніх та зовнішніх, реальних та потенційних загроз. Функціональними складниками цього рівня соціальної безпеки є: безпека життєдіяльності людини; безпека реалізації загальносоціальних цінностей; безпека гідного рівня життя; безпека соціального середовища; психологічна та психічна безпека; самозахист; самозбереження; саморозвиток тощо.

Висновки. У статті розглянуто теоретичні засади та сутність соціальної безпеки людини як об'єкта дослідження економічної безпекології. Визначено та розкрито роль та місце соціальної безпеки в системі національної безпеки в глобалізацій них загрозах, зокрема, в умовах військової агресії. Дано авторське визначення економічної безпекології як науки, яка вивчає закономірності ефективного забезпечення безпеки економічних систем, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз економічним інтересам відповідних суб'єктів. Аналіз стану соціальної безпеки має бути систематичним, комплексним, оцінюючи: стан добробуту та рівня життя; стабільність соціальних взаємин та організаційної структури; рівень культури суспільства; наявність умов запобігання і розв'язання соціальних конфліктів; процеси десоціалізації суспільства тощо. Визначено соціальну безпеку людини як ступінь (рівень) захищеності життєво важливих соціально-економічних інтересів людини (особи), її прав, свобод та цінностей від внутрішніх та зовнішніх, реальних та потенційних загроз. Визначено функціональні складники цього рівня соціальної безпеки.

Список використаних джерел

1. *Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: К.: УБС НБУ, 2014. Т.1. 831 с.*
2. *Варналій З. С. Економічна безпекологія в умовах глобалізаційних викликів і загроз. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 21 грудня 2020 р. - 21 січня 2021 р. Полтава: НУПП, 2021. с. 34-39.*
3. *Варналій З. С. Нові виклики соціальної безпеки України в умовах євроінтеграції. Зб. наук. праць XII Міжнар. наук.-практ. конф. «Академічна й університетська наука: результати та перспективи», 6 грудня 2019 року. Полтава, Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2019. С. 14-19.*
4. *Варналій З. С., Білик Р. Р., Хмелевський М. О. Соціальна безпека України: сутність, проблеми та шляхи забезпечення. Економічний вісник університету. Зб. наук. праць учених та аспірантів. Вип. 45, Переяслав, 2020. С. 105-114.*
5. *Варналій З. С., Галушка З. І. Соціальна безпека як система. Економіка і управління: Науковий журнал. 2010. №3 (47). С. 94-100.*
6. *Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів: Арал, 2008. 368 с.*
7. *Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: вибр. наук. праці. К. : НІСД, 2016. 528 с.*
8. *Гошовська В. А. Соціальна домінанта національної безпеки. Стратегічна панорама. 2003. № 2. С. 97.*
9. *Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізми забезпечення, управління: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2012. 544 с.*
10. *Іляш О. І. Трансформації системи соціальної безпеки України: регіональний вимір: монографія; Львівська комерційна академія. Львів: ПАІС, 2012. 591 с.*
11. *Козаченко Г. В. Економічна безпека як фундаментальна категорія безпекології. URL: http://thesis.at.ua/publ/bezpekoznavstvo_teorija_ta_praktika/kozachenko_g_v_ekonomichna_bezpeka_jak_fundamentalna_kategorija_bezpekologiji/4-1-0-169*
12. *Куценко В. І., Удовиченко В. П. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2010. 652 с.*
13. *Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. К. : НІСД, 2015. 348 с.*
14. *Нікитенко Д. В. Інвестиційна безпека України: сутність та інституціональне забезпечення : монографія. Рівне : НУВГП, 2018. 376 с.*
15. *Новікова О. Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. 460 с.*
16. *Онищенко В. О., Завора Т. М., Чепурний О. В. Соціальна безпека регіону: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Полтава: ПолтНТУ, 2015. 274 с.*
17. *Онищенко С. В. Бюджетна безпека України: сутність, загрози та шляхи забезпечення: монографія. К.: Знання України, 2017. 450 с.*
18. *Пирожков С. І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України. Проблеми національної безпеки. Стратегічна панорама. 2003. № 1. С. 25-32.*
19. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037*

20.Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення: монографія; Львівський регіональний ін-т держ. управління. Львів, 2018. 492 с.

21.Харазішвілі Ю. М., Грішнова О. А. Якість життя в системі соціальної безпеки України: індикатори, рівень, загрози. Економіка України. 2018. № 11-12. С. 157-171.

22.Kharazishvili, Y., Kwilinski, A., Grishnova, O., & Dzwigol, H. (2020). Social Safety of Society for Developing Countries to Meet Sustainable Development Standards: Indicators, Level, Strategic Benchmarks (with Calculations Based on the Case Study of Ukraine). Sustainability, 12(21), 8953. URL: https://www.mdpi.com/2071-1050/12/21/8953.

References

1. Baranovskyi, O. I. (2014). Filosofiya bezpeky [Philosophy of Security]. Kyiv: UBS NBU, Vol.1. 831 p.

2. Varnalii Z. S. Ekonomichna bezpekolohiia v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv i zahroz [Economic security in the context of globalization challenges and threats]. Ekonomichna bezpeka: derzhava, rehion, pidpryiemstvo: Materialy VI Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii, 21 hrudnia 2020 r. - 21 sichnia 2021 r. Poltava: NUPP, 2021. s. 34-39.

3. Varnalii, Z. S. (2019). Novi vyklyky sotsial'noyi bezpeky Ukrayiny v umovakh yevrointehratsiyi [New challenges of social security of Ukraine in the conditions of European integration]. Akademichna y universytet·s'ka nauka: rezul'taty ta perspektyvy: zb. nauk. prats' XII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Academic and University Science: Results and Prospects: coll. science. works XII International. scientific-practical conf., December 6, 2019. Poltava, Nat. Yuri Kondratyuk University. P. 14-19.

4. Varnalii, Z. S. & Galushka, Z. I. (2010). Sotsial'na bezpeka yak systema [Social security as a system]. Ekonomika i upravlinnya: Naukovyy zhurnal – Economics and Management: Scientific Journal, 3/47. 94-100.

5. Varnalii, Z. S., Bilyk, R. R., Khmelevskyi, M. O. (2020). Sotsial'na bezpeka Ukrayiny: sutnist', problemy ta shlyakhy zabezpechennya [Social security of Ukraine: essence, problems and ways of providing] Ekonomichnyy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University, 45. 105-114.

6. Vasyltsiv, T. G. (2008). Ekonomichna bezpeka pidpryyemnytstva Ukrayiny: stratehiya ta mekhanizmy zmitsnennya [Economic security of entrepreneurship in Ukraine: strategy and mechanisms for strengthening]. Lviv: Aral. 368 p.

7. Vlasyuk, O. S. (2016). Natsional'na bezpeka Ukrayiny: evolyutsiya problem vnutrishn'oyi polityky [National Security of Ukraine: the evolution of problems of domestic policy]. K.: NISR. 528 c.

8. Goshovska, V. A. (2003). Sotsial'na dominanta natsional'noyi bezpeky [Social dominant of national security]. Stratehichna panorama – Strategic panorama, 2. 97.

9. Zhyvko, Z. B. (2012). Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: sutnist', mekhanizmy zabezpechennya, upravlinnya [Economic security of the enterprise: essence, mechanisms of maintenance, management]. Lviv: Liga-Press. 544 p.

10.Ilyash, O. I. (2012). Transformatsiyi systemy sotsial'noyi bezpeky Ukrayiny: rehional'nyy vymir [Transformations of the social security system of Ukraine: regional dimension]. Lviv: PAIS. 591 p.

11.Kozachenko, G. V. Ekonomichna bezpeka yak fundamental'na katehoriya bezpekolohiyi [Economic security as a fundamental category of security]. URL: http://thesis.at.ua/publ/bezpekoznavstvo_teorija_ta_praktika/kozachenko_g_v_ekonomichna_bezpeka_jak_fundamentalna_kategorija_bezpekologiji/4-1-0-169.

12.Kutsenko, V. I. & Udovychenko, V. P. (2010). Sotsial'na bezpeka v konteksti staloho rozvytku [Social security in the context of sustainable development]. Chernihiv. 652 p.

13.Lyashenko, O. M. (2015). Kontseptualizatsiya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva [Conceptualization of management of economic security of the enterprise]. K.: NISR. 348 c.

14.Nikytenko, D. V. (2018). Investytsiyna bezpeka Ukrayiny: sutnist' ta instytutsional'ne zabezpechennya [Investment security of Ukraine: essence and institutional support]. Rivne: NUWEE, 376 p.

15.Novikova, O. F. (1997). Sotsial'na bezpeka: orhanizatsiyno-ekonomichni problemy i shlyakhy vyrishennya [Social security: organizational and economic problems and solutions]. Donetsk: IEP NAS of Ukraine. 460 p.

16.Onyshchenko, V. O., Zavora, T. M. & Chepurnyi, O. V. (2015). Sotsial'na bezpeka rehionu: teoretychni ta prykladni aspekty [Social security of the region: theoretical and applied aspects]. Poltava: PoltNTU. 274 p.

17.Onyshchenko, S. V. (2017). Byudzhetna bezpeka Ukrayiny: sutnist', zahrozy ta shlyakhy zabezpechennya [Budget security of Ukraine: essence, threats and ways of providing]. K.: Znannya Ukrayiny. 450 p.

18.Pirozhkov, S. I. (2003). Kontseptual'ni pidkhody do formuvannya systemy natsional'noyi bezpeky Ukrayiny. Problemy natsional'noyi bezpeky [Conceptual approaches to the formation of the national security system of Ukraine. Problems of national security] Stratehichna panorama – Strategic panorama, 1. 25–32.

19.Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 14 veresnya 2020 roku «Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrayiny» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 14, 2020 «On the National Security Strategy of Ukraine»] Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 14 veresnya 2020 roku № 392/2020 [Decree of the President of Ukraine of September 14, 2020 № 392/2020]. URL: https://www.president.gov.ua/documents/ 3922020-35037

20.Sydorchuk, O. G. (2018). Sotsial'na bezpeka: derzhavne rehulyuvannya ta orhanizatsiyno-ekonomichne zabezpechennya [Social security: state regulation and organizational and economic support]. Lviv Regional Institute of State management. Lviv. 492 p.

21.Kharazishvili, Yu. M. & Grishnova, O. A. (2018). Yakist' zhyttya v systemi sotsial'noyi bezpeky Ukrayiny: indykatory, riven', zahrozy [Quality of life in the social security system of Ukraine: indicators, level, threats]. Ekonomika Ukrayiny – Economy of Ukraine, 11-12. 157-171.

22.Kharazishvili, Y., Kwilinski, A., Grishnova, O., & Dzwigol, H. 2020. Social Safety of Society for Developing Countries to Meet Sustainable Development Standards: Indicators, Level, Strategic Benchmarks (with Calculations Based on the Case Study of Ukraine). Sustainability, 12 (21), 8953. URL: https://www.mdpi.com/2071-1050/12/21/8953.

ДАНІ ПРО АВТОРА
Варналій Захарій Степанович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
вул. Сержа Лифаря, 8а, кв. 89, м. Київ, 02222, Україна.
e-mail: vzs1955@gmail.com
ORCID iD 0000-0002-6654-8760
Researcher AAA-7256-2019

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ
Варналий Захарий Степанович, доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры финансов, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.
ул. Сержа Лифаря, 8а, кв. 89, г. Киев, 02222, Украина.
e-mail: vzs1955@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR
Varnalii Zakharii, Doctor of Economics Sciences, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Professor of the Department of Finance.
Serzh Lifarya Street, 8a, apartment 89, Kyiv, 02222, Ukraine.
e-mail: vzs1955@gmail.com

УДК 330.8:655(477) «19» https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-52-97-113

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ КООПЕРАТИВНИМИ ТА ПРИВАТНИМИ ФОРМАМИ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ НЕПУ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ)

Костик Є. П.

Предметом дослідження *є особливості державного управління кооперативними та приватними формами видавничої діяльності населення в умовах Нової економічної політики (НЕПу), а саме: монополізація й централізація видавничої галузі в Україні; запровадження системи політико-ідеологічного контролю у вигляді цензури; адміністративно-судові та ідеологічні заходи державних органів, щодо діяльності кооперативно-приватних видавництв; взаємовідносини кооперативних, приватних та державних видавництв.*

Мета наукової статті *полягає у дослідженні особливостей державного управління кооперативними та приватними формами видавничої діяльності населення в умовах НЕПу.*

Методи дослідження*. Усі компоненти дослідження базуються на основних принципах – науковості, історизму, об'єктивності, системності, розвитку, пріоритету конкретної істини, плюралізму, а також методах пізнання соціально-економічних процесів суспільного розвитку – аналізу, синтезу, проблемно-хронологічному, порівняльно-аналітичному, археографічному, ретроспективному, статистичному, системного та комплексного підходу.*

Методологія проведення роботи*. У процесі дослідження означеної проблематики були взяті за основу основні положення: історії України, економічної історії та історії економічної думки, історії видавничої галузі, праці вітчизняних та зарубіжних учених і практиків в означеній сфері.*

Результати роботи. *У контексті означеної проблематики ми дослідили особливості державного управління кооперативними та приватними формами видавничої діяльності населення в умовах НЕПу, а саме: монополізація й централізація видавничої галузі в Україні; запровадження системи політико-ідеологічного контролю у вигляді цензури; адміністративно-судові та ідеологічні заходи державних органів, щодо діяльності кооперативно-приватних видавництв; взаємовідносини кооперативних, приватних та державних видавництв.*

Галузь застосування результатів. *Результати даного дослідження можуть бути застосовані у сфері вивчення проблем економічної історії та історії економічної думки, історії видавничої галузі.*

Висновки. *Отже, дослідивши діяльність кооперативно-приватних видавництв, можна констатувати, що їхні взаємовідносини з державними видавництвами мали ситуативну суспільно-політичну парадигму, яка віддзеркалювала ставлення монопартійної системи до самодіяльних форм*

© **Костик Є. П., 2022**